

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

P 1 5 3 A 1 0 1 1 1

ZIMSKI IZPITNI ROK

SLOVENŠČINA

Izpitna pola 1

Razčlemba neumetnostnega besedila

Ponedeljek, 1. februar 2016 / 60 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:

Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.

Kandidat dobi ocenjevalni obrazec.

Priloga z neumetnostnim besedilom je na perforiranem listu, ki ga kandidat pazljivo iztrga.

POKLICNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite oziroma vpišite svojo šifro v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalni obrazec.

Izpitna pola vsebuje 20 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom in jih vpisujte v izpitno polo v za to predvideni prostor. Pišite skladno s slovničnimi in pravopisnimi pravili, čitljivo, vendar ne samo z velikimi tiskanimi črkami. Pri nalogah izbirnega tipa izberite samo eno rešitev, če v navodilu ni določeno drugače. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 12 strani, od tega 2 prazni.

Priloga k izpitni poli 1

ETNOLOGIJA

Smrečica – hiša je pod streho

BESEDILO: Damjan J. Ovsec

Naj imamo na Slovenskem individualnih hiš na število prebivalcev že preveč, neutrudno gradimo nove. Živahna graditeljska dejavnost se začne s prihodom pomladi. Ko je hiša postavljena ali vsaj pod streho, graditelji obvezno pričvrstijo na slemena streh smrečice.

Včasih so okrašene z zastavicami, s pisanimi trakovi in še s čim. Smrečice postavljajo tudi, ko dogradijo javne zgradbe – od blokov do poslovnih in drugih zgradb. Prvotni pomen takšnega početja je med ljudstvom v veliki meri zabrisan. Danes gre v glavnem le še za navado, ki se prenaša iz roda v rod. Ta je ponekod povezana s kančkom praznoverja, češ da smrečica prinaša srečo in če je ne postavimo, bo s hišo kaj narobe. Predvsem pa smrečica pomeni zdaj ljudem nekakšen pomnik po težkem delu, ki je (skoraj) končano. Vsekakor je smrečica, pritrjena na hišno sleme ali kam drugam na vrh zgradbe, znamenje, da so glavna dela opravljena, da hiša »stoji« in da je to veselo dejstvo treba »zaliti« in proslaviti.

Običaj, ki ga pozna vsa Evropa, le da se menja vrsta dreves ali zelenja, sledi torej likof, pojedina in zabava po končanem delu. Pozna ga vsa Slovenija.

Izraz izvira iz stare nemščine, v kateri litkauf pomeni »kupiti žganje« oziroma »žganje ob sklenjeni kupčiji«. Še danes nemško Leikauf pomeni »pijačo ob kupčiji«. Izraz se je kasneje pomensko razširil in označuje pogostitev ob raznih prilikah, predvsem pa po težjih opravilih.

Pomensko ozadje smrečice – podobno je npr. z božičnim drevescem ali novoletno jelko – izhaja iz arhaičnega planetarnega, mnogopomenskega simbola drevesa življenja, v latinščini znane kot *arbor vitae*. Zimzeleno drevo se veže na najrazličnejše mitološke in filozofske predstave.

Drevo je na splošno simbol trdnosti, moči, nepremagljivosti, radosti, življenja, dolgoživosti in tudi večnosti. Posebej pa je simbol varnosti. V zvezi s tem je veliko verovanj in vraž. Hkrati pomeni tudi vztrajanje, kljubovanje (vetrovom, neurjem) in zvestobo – lastnosti, ki si jih je želela vsaka domačija.

Pri iglavcih se splošna simbolika združuje s simboliko zimzelenega rastlinja, za katero je ljudstvo verjelo, da ima posebno življenjsko moč. Smrečica torej varuje dom, prinaša vitalizem, zdravje in srečo. Je del arhaičnih vegetativnih kultov in verovanj, prenosa omenjenih lastnosti z zimzelenega drevesa na hišo in domače. Podobno misel ponazarja tudi pred hišo zasajeno drevo, v katerem naj bi bival zaščitniški duh.

Likofne smrečice odganjajo zle sile, hkrati pa spominjajo na nekdanje obrede in žrtvovanja, ko so nad temeljnim kamnom ali kasneje pred pragom nove hiše zaklali kakšno žival, največkrat petelina. S krvjo so namazali prag ali vratne podboje. Kruto žrtvovanje so opustili in začeli pod temeljni kamen, na vogale ali pod ognjišče polagati kovance, relikvije in krščanske svetinjice.

(Prirejeno po: GEA, maj 2010.)

Prazna stran

Pozorno preberite izhodiščno besedilo in rešite naloge.

1. Dopolnite povedi s podatki o okoliščinah sporočanja.

Besedilo Smrečica – hiša je pod streho je bilo objavljeno v reviji _____,
(Kateri?)

in sicer _____ . Napisal ga je _____ ,
(Kdaj?) (Kdo?)

ki je strokovnjak za vedo, zapisano v nadnaslovu, torej je po poklicu _____ .
(Kaj?)

(3 točke)

2. Na podlagi uvodnega odstavka izhodiščnega besedila odgovorite, kaj pomeni, da je hiša pod streho. Obkrožite ustrezno črko.

- A Hiša je pripravljena za vselitev.
- B Hiša je gotova, manjka le še notranja oprema.
- C Postavljeni so zidovi in streha hiše.
- Č Postavljeni so zidovi, hiša še nima strehe.
- D Postavljeni so temelji hiše.

(1 točka)

3. Obkrožite DA, če je trditev v skladu z izhodiščnim besedilom, ali NE, če ni.

Navada je, da se smrečica postavi nekje na vrhu hiše, ne nujno na najvišjem robu strehe. DA NE

Po končanem delu tako v Sloveniji kot tudi v vseh drugih evropskih državah na streho postavijo smrečico. DA NE

Postavljanje smrečice po opravljenem delu se imenuje likof. DA NE

Drevo življenja je starodaven simbol, ki ga poznajo povsod po svetu. DA NE

(2 točki)

4. Na podlagi zadnjih dveh odstavkov izhodiščnega besedila dopolnite povedi o starodavnih obredih in verovanjih.

Ljudje so pred hišo zasadili drevo, ker so verjeli, da _____
_____ .

Pred pragom nove hiše so zaklali žival, ker so verjeli, da _____
_____ .

(2 točki)

5. Oglejte si fotografijo in rešite nalogi.

5.1. Z eno besedo poimenujte najvišji rob strehe, na katerem je postavljena smrečica.

(1)

5.2. Kakšna je vloga fotografije v besedilu? Odgovorite v povedi.

(2)
(3 točke)

6. Zakaj ljudje še dandanes postavljajo smrečice na streho? Navedite tri razloge.

(3 točke)

7. Določite temo besedila in njegove podteme. Med navedenimi možnostmi v desnem stolpcu izberite pravilne odgovore in ustrezne črke napišite na črtice. Dve možnosti sta odveč.

Tema besedila: _____

Podteme: _____

- A gradbena stroka
- B ljudski običaj postavljanja smrečice
- C likof
- Č pitje žganja po opravljeni kupčiji
- D drevo kot simbol
- E pomen zimzelene smrečice
- F stara verovanja in žrtvovanja

(3 točke)

8. Kako sporočevalec razvija temo? Dopolnite spodnjo poved, tako da na črto napišete en glagol iz prvega stolpca in eno besedno zvezo iz drugega stolpca.

Sporočevalec v besedilu najprej opisuje navado postavljanja smrečice in dogajanje ob tem, nato

pa _____
(glagol) (besedna zveza)

obvešča

razlaga

utemeljuje

pripoveduje

o postavljanju smrečice na hišo in likofu

smisel krutega žrtvovanja

izvor besede likof in simbolni pomen dreves

o gradnji novih hiš

(2 točki)

9. Ali je izhodiščno besedilo objektivno ali subjektivno? Podčrtajte ustrezno možnost ob poševnicah v obeh vrsticah in utemeljite svoj odgovor, tako da dopolnite drugo poved.

Besedilo je prevladujoče s u b j e k t i v n o / o b j e k t i v n o.

V uvodnem odstavku pa so prisotne tudi s u b j e k t i v n e / o b j e k t i v n e prvine, saj _____

(2 točki)

10. Komu je namenjeno izhodiščno besedilo?

Besedilo je namenjeno

A širši javnosti, ki jo zanimajo ljudski običaji.

B strokovni javnosti, ki jo zanima, od kod izvira likof.

C znanstvenikom, ki jih zanimajo najnovejša odkritja v etnologiji.

(1 točka)

11. V katero besedilno vrsto spada izhodiščno besedilo? Podčrtajte pravilno možnost med poševnicami.

Besedilo Smrečica – hiša je pod streho je novica / strokovno poročilo / poljudnoznanstveni članek / publicistično poročilo / ocena / reportaža.

(1 točka)

12. Odgovorite na vprašanji o izvoru in pomenu besede likof.

12.1. Ali je likof domača beseda? Obkrožite pravilni odgovor in ga utemeljite.

Likof je d o m a č a / p r e v z e t a beseda, saj _____

_____.

(2)

12.2. Kaj je likof? Dopolnite poved, tako da na črti zapišete manjkajoča dela definicije.

Likof je _____, ki _____

_____.

(2)
(4 točke)

13. V besedilu so uporabljene tudi nekatere manj znane besede in besedne zveze. Pojasnite njihov pomen.

13.1. Kaj je arbor vitae? Napišite ustrezno domačo besedno zvezo, ki je uporabljena v besedilu.

(1)

13.2. Določite pomen manj znanih besed, tako da na črtice pred njimi napišete številko ustrezne razlage.

_____ simbol	1	povezan z rastjo in življenjem; rastlinski
_____ vitalizem	2	tak, ki mu jeseni listje ne odpade; vedno zelen
_____ kult	3	vera, verstvo
_____ relikvija	4	časovno zelo odmaknjen, starodaven
_____ zimzelen	5	začimbna rastlina s temno zelenimi listi
_____ arhaičen	6	predmet, povezan s svetnikom
_____ vegetativen	7	znak, znamenje
	8	življenjska, ustvarjalna moč
	9	obredno češčenje

(3)
(4 točke)

14. V uvodnem odstavku poiščite tri besede, ki imajo skupni koren in spadajo v isto besedno družino. Napišite jih na ustrezna mesta v preglednici.

Samostalnik	Pridevnik	Glagol

(2 točki)

15. Preberite izpisano enostavčno poved in rešite nalogi.

Živahna graditeljska dejavnost se začne s prihodom pomladi.

- 15.1. Podčrtajte stavčne člene v zgornji povedi.

(2)

- 15.2. Enostavčno poved razširite v podredno zloženo in poimenujte vrsto odvisnika.

Vrsta odvisnika: _____

(3)
(5 točk)

16. Obkrožite črke pred tremi povedmi, ki imajo enak pomen kot izpisana.

Naj imamo na Slovenskem individualnih hiš na število prebivalcev že preveč, neutrudno gradimo nove.

- A Na Slovenskem neutrudno gradimo nove individualne hiše, ker je prebivalcev preveč.
- B Čeprav imamo na Slovenskem individualnih hiš na število prebivalcev že preveč, neutrudno gradimo nove.
- C Na Slovenskem je glede na število individualnih hiš preveč prebivalcev, zato neutrudno gradimo nove.
- Č Zaradi prevelikega števila prebivalcev na Slovenskem gradimo nove individualne hiše.
- D Kljub prevelikemu številu individualnih hiš na število prebivalcev na Slovenskem neutrudno gradimo nove.
- E Na Slovenskem je individualnih hiš na število prebivalcev že preveč, vendar neutrudno gradimo nove.

(2 točki)

17. Vsako dvojico enostavnih povedi združite v določeno priredno zloženo poved.

Graditelji hiš želijo označiti zaključek najtežjih del. Na streho postavijo smrečico.

Posledično priredje: _____

Prvotni pomen postavljanja smrečice je v veliki meri zabrisan. Graditelji še danes ohranjajo to navado.

Protivno priredje: _____

(3 točke)

18. Ali je spodnja poved tvorna ali trpna? Podčrtajte pravilni odgovor in napišite sopomensko poved v drugem načinu.

Včasih so smrečice okrašene z zastavicami, s pisanimi trakovi in še s čim.

Poved je t v o r n a / t r p n a .

Sopomenska poved:

(3 točke)

19. Spodnjo poved dopolnite z manjkajočimi ločili.

Čeprav tokratno postavljanje smrečice ni bilo nič kaj pomladno obarvano naše babice bi rekly da je lilo kot iz škafa hiša vendarle stoji in lahko se začnemo veseliti.

(2 točki)

20. Predstavljajte si, da ste Anja/Andraž Novak, predsednica/predsednik dijaške skupnosti na Srednji šoli Zagorje (Cesta zmage 5, 1410 Zagorje ob Savi). Na šoli ste pripravili prireditev Dan etnologije. Na vaše povabilo je Damjan J. Ovsec (Župančičeva ulica 12, 1000 Ljubljana) pripravil multimedijško predavanje o postavljanju smrečice na Slovenskem ter o vražah in verovanjih, ki so povezani s to šego. Na koncu je podpisal svojo knjigo Vraževerje sveta in jo podaril šolski knjižnici. Napišite mu **uradno zahvalo** za predavanje in za darilo. V njej pojasnite tudi pomen darila za šolo in dijake. Pišite na naslednjo stran.

(12 točk)

P 1 5 3 A 1 0 1 1 1 1 1

Prazna stran